

Шатненко К.О.

НОВА ІНДУСТРІАЛІЗАЦІЯ: СВІТОВА ТЕНДЕНЦІЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ

У статті розглядаються основні тенденції індустріального розвитку розвинутих країн світу та України. Проведене дослідження різних точок зору щодо обґрунтування виявлених тенденцій дало змогу виявити головні проблеми індустріального розвитку. На основі аналізу світового досвіду з проведення промислової політики визначені найбільш дієві заходи, що здатні здійснити позитивний вплив на індустріальний розвиток. Визначені специфічні проблеми, що існують в українській економіці, які стоять на заваді її індустріального розвитку. У зв'язку з цим наведені певні рекомендації для розробки промислової політики України.

Ключові слова: індустріалізація, промисловий розвиток, інституціональна складова, інноваційний розвиток, промислова політика.

Постановка проблеми. Індустріалізація являє собою процес формування промисловості на основі нових технологій. Навіть для розвинених країн індустріалізація не є явищем минулих часів. Все більше з'являється публікацій, що так чи інакше стосуються даного процесу. Досить часто він досліджується під назвою реіндустріалізація, що виражає потребу у зміні пріоритетності розвитку від фінансового сектору економіки до реального. При цьому даний процес обумовлюється не заклик до повернення цінностей минулого, а до становлення цінностей сучасного індустріального розвитку.

Наразі нагальною проблемою для розвинених країн стала деіндустріалізація. Світова економічна криза продемонструвала необхідність існування потужної конкурентоздатної промислової бази. Так, у європейських країнах спостерігається постійне зменшення частки промисловості у структурі ВВП. В Україні також сформувалася така тенденція. Тобто ззовні даний процес здається викликом світової тенденції, проте насправді причини деіндустріалізації відмінні. Варто розуміти, що деіндустріалізація є конкретно-історичним явищем, тож причини й наслідки у різних країнах будуть відрізнятися.

Таким чином, потрібно розглянути завдання, що стоять перед розвинутими країнами та перед нашою країною для проведення індустріалізації, а також виявити, чи є між ними зв'язок, враховуючи різні причини проблеми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми нової індустріалізації розглядаються такими вітчизняними вченими: Бажал Ю.М.,

Геєць В.М., Александрова В.П., Гуржий А.М., Данько М.С., Одотюк І. В. та ін. Інноваційна складова була досліджена такими вченими, як Амоша А., Кіндзерський Ю., Федулова Л., Богиня Д., Чухно А. та ін. Проте існує необхідність у розгляді проблем індустріального розвитку України у контексті тренду світового розвитку.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження використання різних заходів щодо стимулювання індустріального розвитку в розвинених країнах світу та розробка рекомендацій для використання цих заходів в Україні.

Опис основного матеріалу дослідження. Міграція елементів промислового виробництва з розвинутих країн світу до тих, що розвиваються, була викликана мотивом отримання максимально можливого прибутку. Багато фірм змогли отримати значні прибутки завдяки аутсорсінгу та переміщенню виробничих потужностей, що дозволило їм знизити свої витрати. Розширення ринку викликало зростання попиту на нові технології та засоби виробництва. При цьому варто зауважити, що структурні зміни у сфері промисловості стали результатом минулого розвитку. Так, збільшення ролі виробництва інноваційної продукції та сфери послуг саме по собі не могло викликати загального зменшення частки доданої вартості промисловості у ВВП та зростання безробіття.

Так, багато науковців застерігають, що існуюча стратегія фірм може призвести до подальшого руйнування традиційних галузей промисловості. Розвиток інновацій, звичайно, є перспективним шляхом, проте не дає можливості компенсувати втрати від зменшення промислового виробництва та пов'язаного з ним зростання безробіття.

Наводиться досить значна кількість факторів, що призвели до такого стану, проте серед

найважливіших вказують стратегію фірм до отримання прибутку у короткостроковому періоді. Ця мета була досягнута завдяки переміщенню виробничих потужностей до країн, умови яких були сприятливими для отримання такого прибутку. Зрозуміло, що дана стратегія може стати руйнівною для промислового базису розвинених країн. При цьому спостерігалось

зменшення інвестицій у розвиток інновацій навіть у тих сферах, що мали потужний потенціал у довгостроковому періоді. Наразі спостерігається скорочення виробництва низькотехнологічної продукції, що призвело до втрати робочих місць у даних сферах промисловості [1, с. 10]. Дану тенденцію демонструє таблиця 1.

Таблиця 1

**Динаміка виробництва низькотехнологічної продукції
у деяких країнах ЄС (2010 р. – 100%) [2]**

Країна	2006	2008	2010	2012	2014	2015
Німеччина	104,05	103,38	100	100,35	99,69	98,87
Франція	114,1	106,86	100	99,64	96,01	96,07
Великобританія	104,53	100,65	100	98,66	100,96	101,27
Італія	112,18	107,67	100	92,95	90,44	89,00

Прискорення руйнування індустріальної бази відбувається й завдяки циклічності економіки. Послаблення промислового сектору поглиблює соціально-економічні наслідки кризи. Тож зрозуміло, що постала необхідність у зміні існуючої парадигми. Проведення реіндустріалізації стає тим шляхом, що орієнтований на довгострокову перспективу та здатний забезпечити стійкий розвиток.

Промисловість відіграє вкрай важливу роль для ринків, що розвиваються. Виникнення нових ринків відбувається завдяки виникненню інновацій, що значно покращують можливість розповсюдження їх як у традиційних, так і у нових галузях промисловості.

Проведення індустріалізації у країнах ЄС спирається на існуючі потужні науково-дослідні інститути та можливості розвитку безпосередньо індустріальної бази. Серед домінуючих галузей європейської промисловості у майбутньому називають біотехнології промислового та медичного напрямку, друкувальну електроніку та регенеративну медицину.

Промисловість також є вкрай важливою для розвитку наукових досліджень та інновацій, так як інновації виникають здебільшого саме завдяки промисловості. При цьому, коли ми говоримо про нову індустріалізацію чи реіндустріалізацію, може скластися таке враження, що це буде виробництво виключно інноваційної продукції. Проте продукти масового споживання (меблі, одяг), або ж навіть деякі компоненти інноваційної продукції відносяться за характером їх виробництва до низькотехнологічних. Тобто виробництво вказаних товарів передбачає існування традиційних технологій, які, в свою чергу, можуть вироблятися за допомогою високих технологій. Таким чином, нова індустріалізація

не є виробництвом інновацій заради інновацій, вона націлена на виробництво інновацій заради створення потужної індустріальної бази, яка здатна найкращим чином задовольнити суспільні потреби.

Для розвитку промислового сектору виявляється досить корисним розповсюдження середнього та малого бізнесу. Так, зазначається, що у Європі підприємства малого та середнього бізнесу створюють близько 45% доданої вартості у промисловості та забезпечують близько 59% робочих місць у промисловому секторі. Перевагою малих та середніх підприємств є гнучкість, що дозволяє досить швидко організувати виробництво та пристосувати його до змін кон'юнктури. Незважаючи на те, що такі підприємства здебільшого не займаються високотехнологічним виробництвом, вони можуть формувати значний попит на робочу силу та стати важливою ланкою у постачанні необхідної традиційної продукції. Тобто для проведення реіндустріалізації підприємства малого та середнього бізнесу відіграють далеко не останню роль.

Зважаючи на усі негативні наслідки деіндустріалізації, ще у 2004 р. була створена європейська платформа ManuFuture, що являє собою організацію, у складі якої є дослідники, представники промисловості з різних галузей, державно-приватного партнерства. На базі даної платформи проводяться щорічні конференції та форуми, на яких розглядаються проблеми промислового розвитку та розробляється певна стратегія. Для зупинення деіндустріалізації у Європі була створена програма «Manufacturing 2030», що направлена на зосередження стратегій на ключових галузях, що дозволяють отримувати високу додану вартість, впровадження нових технологій та на ефективність використання

ресурсів. Програма є довгостроковою, оскільки передбачає побудову індустріальної бази на основі нових технологій. Зрозуміло, що вони мають свій життєвий цикл, що починається від фундаментальних досліджень до безпосереднього впровадження їх у промисловість. Отже, індустріалізація є довгостроковим процесом. Зважаючи на дану обставину, зрозуміло, що дотримуватися вказаної стратегії розвитку на такий тривалий період можливо лише за активної підтримки її державою та крупним бізнесом.

Таким чином, у проведенні індустріалізації важливого значення набуває кооперація держави та приватного сектору. Перш за все, сучасне промислове виробництво потребує відповідного рівня інфраструктури. Тож скоординовані дії кластерів та державних науково-дослідних інститутів виявляються ключовим моментом економічного розвитку [1, с. 1].

Тобто варто розуміти, що промислове виробництво не є відірваним від конкретно-історичних умов, оскільки має бути врахована інституціональна складова кожної країни. Серед найважливіших елементів інфраструктури наводиться культура, освіта та кваліфікаційні характеристики працівників, транспорт, науково-дослідницькі установи, технічні та консультаційні послуги, фінансові послуги.

Досить цікавою є ідея створення фабрик майбутнього (Factory of the Future), що була розроблена платформою ManuFuture. Ця концепція виражає розуміння сучасного промислового підприємства як соціально-технічної системи, розвиток якого залежить не лише від безпосередньо самого підприємства, а й від оточуючого суспільного середовища. Тож розробка побудови таких фабрик має включати формування необхідної суспільної інфраструктури. Так, наукові розробки, промисловість і громадські організації повинні сконцентрувати свої зусилля для досягнення довгострокових цілей. У дослідженні проблеми реіндустріалізації Європи зазначається, що враховуючи різний рівень економічного розвитку країн Єврозони, необхідним вважається інтеграція програм регіонального структурного розвитку та довгострокова програма реіндустріалізації Європи [1, с. 5]. Таким чином, сучасна промисловість не зводиться лише до відмінності у техніко-технологічній характеристиці, а включає в себе існування властивих їй інститутів, виражає нове місце людини у системі соціально-економічних відносин.

Досліджуючи стан промислового сектору України стає зрозумілою необхідність

проведення нової індустріалізації. Так, Петрушина Т. та Арсеєнко А. вказують, що розвинені країни спостерігають позитивну деіндустріалізацію, тоді як в Україні вона є негативною. Для пояснення даного феномену вони наводять твердження Андерсона, в якому вказано, що позитивна деіндустріалізація є природним результатом успішного економічного розвитку та супроводжується підвищенням рівня життя, а негативна є патологічним процесом, що характеризується структурним порушенням рівноваги та зниженням рівня доходів населення [3, с. 24]. Спостерігаючи за так званою позитивною деіндустріалізацією розвинених країн, досить сумнівним виявляється положення про те, що вона є саме позитивною. Адже склалася ситуація, за якої економіка втратила стабільність, що призвело до посилення соціального напруження, викликаного втратою робочих місць. Процес деіндустріалізації вітчизняної економіки полягає у втраті потенціалу індустрії, яка була досить розвинутою. Тобто індустріалізація для України не буде явищем радикально новим, ворожим нашій економічній системі. Факт існування деколи розвиненої індустрії дає підстави сподіватися на те, що даний шлях розвитку не буде для нашої економіки неприйнятним. Разом з тим головною відмінністю нової індустріалізації в нашій країні від розвинутих країн є те, що у нас існувала розвинута індустріальна база, яка була непридатною для розвитку у ринкових умовах. Тобто не існувало необхідних інститутів розвитку, тоді як у розвинених країнах вже було сформоване потрібне інституціональне середовище.

Важливим завданням нової індустріалізації для України є перехід від сировинного типу економіки до інноваційного, що базується на високорозвиненій технологічній базі. Варто зауважити, що говорячи про нову індустріалізацію, ніяким чином не принижується сфера послуг. Нова індустріалізація передбачає нову хвилю розвитку сфери послуг, оскільки вона починає обслуговувати промисловий розвиток, що також надає їй інноваційного характеру. Вона виявляється органічно вбудованою у господарську систему країни.

Зрозуміло, що нова індустріалізація потребує значну кількість коштів. Враховуючи дану обставину, досить розповсюдженою стала думка про проведення нової індустріалізації шляхом виявлення пріоритетних напрямків розвитку, що в майбутньому дозволить повністю оновити промислову базу. [4, с. 11]. Головною проблемою постає вибір цих пріоритетних галузей. Він включає в себе широкий спектр

питань та відсутність єдиних вірних відповідей, адже дуже важко передбачити, що саме стане перспективним для економіки. Даний крок є досить ризикованим, проте необхідним. При цьому важливо спиратися на розвиток тих галузей, що здатні здійснити мультиплікативний ефект для всієї економіки.

Ідея нової індустріалізації виражає вирішальне значення промисловості для економічного розвитку. При цьому невід'ємною її складовою є інноваційний розвиток. Розглядаючи інноваційний потенціал української промисловості, можна стверджувати, що він є вкрай слабким як для створення, так і для впровадження інновацій. Тобто завданням нової індустріалізації для України є формування промисловості, що здатна продукувати й забезпечувати потужний попит на інноваційну продукцію. Для цього потрібно оновити основний капітал у традиційних галузях промисловості, та ініціювати створення нових галузей, що характеризуються здатністю створювати високу додану вартість. Інноваційна складова надає новий якісний рівень розвитку економіки, а також є важливою для забезпечення конкурентоздатності, яка є необхідною для стабільного економічного зростання. При цьому оновлення основного капіталу на основі існуючих технологій призведе до зростання продуктивності праці. Розглядаючи проблему залучення іноземних технологій для розвитку російської промисловості, Мазур О. І. зазначає, що цей інструмент не зовсім відповідає потребам нової індустріалізації. Він наголошує, що варто впроваджувати не просто сучасні технології, а передові технології, що розроблені як закордонними, так і російськими організаціями [5, с. 17].

Наразі російські дослідники нової індустріалізації схильні відмовлятися від ідеї трансферу технологій, враховуючи специфіку обраного для їх країни розвитку, що покликаний спиратися на всеохоплююче імпортозаміщення. У статті Воробйова В.П., у якій досліджується проблема технологічного розвитку, слушно вказана проблема наздоганяючого типу розвитку. Так, порівнюючи рівень розвитку технологій у США та Росії, вчений визнає, що у сфері інформаційних технологій США значно випереджають Росію, тож немає ніякого сенсу розвивати технології п'ятого технологічного укладу, так як місце лідера у цьому напрямку вже є недосяжним. Важко не погодитися з тим, що стратегія наздоганяючого розвитку технологій є досить сумнівною, оскільки країна-лідер також не буде стояти на місці. Тож вчений доходить до висновку, що єдиним варіантом являється

залучення всіх ресурсів для розвитку технологій шостого укладу (нанотехнології, біотехнології тощо). Серед головних завдань вчений вбачає створення нового класу підприємств – інноваційних підприємств. Для цього він пропонує створити освітні програми, направлені на створення такого класу [6, с. 42, 43].

Варто зауважити, що інститут підприємництва є невід'ємним елементом ринкової економіки, проте його виникнення та розвиток не уявляються можливими шляхом формальної організації такого процесу. Для виникнення підприємств-інноваторів більш важливим вбачається стан економічного середовища. Існування конкуренції та доступність необхідних ресурсів можуть ініціювати становлення саме такого класу підприємств. Тож головною проблемою є створення сприятливого середовища.

Ідея про розвиток технологій шостого укладу вважається досить перспективною. Проте варто враховувати специфіку інноваційного розвитку, що полягає у високому рівні ризикованості. Так, витрати на розробку інновацій можуть зовсім не дати очікуваного ефекту, оскільки їх виникнення неможливо чітко запрограмувати. Завжди залишається елемент випадковості.

Таким чином, розвиток високотехнологічних галузей є важливою тенденцією нової індустріалізації, проте не варто очікувати, що вони стануть достатнім елементом для здійснення цього процесу. Саме їх здатність створювати мультиплікаційний ефект завдяки впровадженню нових технологій у різних галузях виявляється ключовою для розвитку економіки. Тож важливо розвивати нові технології спираючись на попит.

Нова індустріалізація є неможливою без промислової політики. Звичайно, кожна країна має свої особливості, тому просте перенесення такої політики на реалії нашої країни є неприйнятним. Проте світовий досвід здійснення деяких заходів може виявитися досить корисним для України. Джон Вайс зазначає, що спільною рисою промислової політики різних країн є забезпечення необхідної інфраструктури, яке здійснюється за допомогою горизонтальних заходів, а також використання вертикальних заходів, що являють собою підтримку розвитку певних галузей, надання освітніх та фінансових послуг приватному бізнесу, здійснення конкретних заходів для підтримки інновацій, в тому числі фінансування досліджень, надання кредитів та зниження рівня ризику для інвесторів.

Так, у ЄС заохочується співпраця між фірмами різних країн-членів шляхом

реформування регулювання їх діяльності, ліквідації різних юридичних та фіскальних бар'єрів. При цьому зберігається певна обмеженість національних урядів у наданні субсидій своїм виробникам, так як це може призвести до порушення умов конкуренції. Але дозволяється надавати субсидії на навчання, науково-дослідні роботи та інновації, підтримувати венчурний капітал. Державна допомога промисловим підприємствам у країнах ЄС є досить значною в абсолютному виразі, проте складає незначну частку у ВВП. На рівні ЄС була сформована ініціатива спільного розвитку галузей, що мають потужний потенціал, наприклад, створюються технологічні платформи, що дозволяють залучити різні зацікавлені сторони для розробки спільної політики. Також спеціальним напрямком обрано розвиток зелених технологій. Проте Джон Вайс зазначає, що все ж таки найбільшій підтримки розвиток технологій та науково-дослідні роботи здобувають від національних урядів, а не від Європейської Комісії. Так, у Франції у 2008 р. було створено Стратегічний Інвестиційний Фонд, який дозволив уряду профінансувати напрямки діяльності, що динамічно розвиваються. Також була впроваджена схема надання кредитів у розмірі 35 млрд. євро, що передбачала отримання цих коштів фірмами, які здійснювали комерціалізацію результатів наукових досліджень, при цьому пріоритетними були виділені такі напрямки: цифрові технології, нано- та біотехнології, відновлювані джерела енергії, технології, що знижують екологічне забруднення, розвиток інноваційних малих та середніх фірм. Подібним чином Великобританія, Японія та Корея визначили пріоритетні напрямки серед інноваційних технологій. Так, у Великобританії була створена організація «Innovate UK», що підтримує інновації та комерціалізацію результатів наукових досліджень особливо для невеликих фірм. Вона надає фінансування на початковій стадії проекту, стимулює розвиток високотехнологічного кластеру, надає кошти для здійснення досліджень та підтримує партнерські відносини як між фірмами, так і між фірмами та науковими установами. Проте зазначається, що фінансові можливості цієї організації залишаються досить незначними для здійснення суттєвого впливу на інноваційний розвиток. У США у 2011 році також була сформована національна інноваційна стратегія, що передбачає здійснення заходів для підтримки розвитку пріоритетних напрямків технологій.

Отже, світовий досвід показує, що досить значна роль відводиться уряду у підтримці

певних напрямків нових технологій. Більш того, використовуються спеціальні субсидії для того, щоб сконцентрувати фінансування та підтримку тієї діяльності, що має найбільший інноваційний потенціал. Також для стимулювання інноваційної діяльності використовуються державні закупівлі. Наприклад, коли серед технічних специфікацій таких закупівель вказується інноваційний критерій. Тобто попит з боку державного сектору слугує для стимулювання інноваційного виробництва, особливо на ранній стадії розвитку продукту. Зазначається, що даний інструмент широко використовується у США. Уряд купує науково-технічні розробки продуктів, які ще навіть не вийшли на ринок, та впроваджує їх у свої урядові програми. Наводиться приклад досвіду Агентства перспективних досліджень Міністерства оборони США, так як його замовлення стимулювали розвиток широкого спектру технологій [7, с. 3 – 4].

Таким чином, вибір пріоритетних напрямків розвитку виявляється перспективним шляхом для проведення нової індустріалізації і в Україні. При цьому варто розуміти, що ці пріоритетні напрямки є лише частиною розвитку індустріального базису. Так, у дискусії про індустріалізацію країн, що розвиваються, Хокінс Е. вказав, що якщо ці країни оберуть якусь галузь за пріоритетну і будуть розвивати тільки її, то їх експортні перспективи на світовому ринку швидко зникнуть [8, с. 6]. Тобто до вибору пріоритетів потрібен зважений підхід. У цьому сенсі необхідною є диверсифікація виробництва. Вона потребує проведення структурних змін в економіці. Перш за все, головною проблемою української економіки є її залежність від експорту сировини, а також високий рівень енергетичної залежності. Нова індустріалізація має на меті ліквідацію структурних перешкод для економічного зростання.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, процес деіндустріалізації в Україні за своєю природою відрізняється від того, що відбувається у розвинених країнах, проте актуальність розвитку конкурентоздатної промисловості є спільною для всіх країн.

Для досягнення поставленої мети ключовим етапом здійснення нової індустріалізації є розробка промислової політики, що відповідатиме сучасним викликам та реаліям нашої економіки. Оскільки наша країна не дійшла до того етапу розвитку, на якому знаходяться розвинуті країни, перед нею ставиться більше складних завдань. Існує потреба розробки та впровадження політики

структурної перебудови, створенні сприятливого середовища для розвитку приватного сектору, покращенні інвестиційного клімату. Разом з тим, враховуючи обмеженість ресурсів у нашій країні, варто проводити цілеспрямовану політику підтримки пріоритетних галузей промисловості, стимулювати розвиток та впровадження інновацій. Подальшого дослідження потребують питання формування ефективної структури економіки, стимулювання інноваційного розвитку, покращення конкурентоздатності

вітчизняної продукції, розробка інструментів промислової політики.

Взагалі нова індустріалізація виявляється як у розвитку нових галузей економіки, так і у оновленні традиційних. Двигуном цього процесу є інноваційна складова. Саме на її розвиток направлені зусилля усіх країн, що прагнуть стати на шлях стабільного економічного зростання. Тож для нашої країни важливо вчасно вбудуватися у сучасну хвилю індустріалізації й віднайти собі гідне місце в інноваційній сфері на світовому ринку.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Westkämper Engelbert Towards the Re-Industrialization of Europe. A Concept for Manufacturing for 2030 / Engelbert Westkämper. – Springer-Verlag Berlin Heidelberg, 2014 – 112 p.
2. Eurostat. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>
3. Арсеєнко А., Петрушина Т. США та Україна: сценарії деіндустріалізації / А. Арсеєнко, Т. Петрушина // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2014. – №2. – С. 23 – 47.
4. Коровин Г.Б. Теоретические аспекты новой индустриализации России / Г. Б. Коровин // Современные исследования социальных проблем. – 2014. – №6(38). – С. 1 – 17.
5. Мазур О. И. Реиндустриализация российской экономики как условие расширенного воспроизводства совокупного работника / О. И. Мазур // Известия Санкт-Петербургского университета экономики и финансов. – 2012. – № 1. – С. 14 – 20.
6. Воробьев В. П., Тихомиров Н. Н. Проблемы перевода экономики Российской Федерации на шестой технологический уклад минуя пятый: методические аспекты / В. П. Воробьев., Н. Н. Тихомиров // Известия Санкт-Петербургского государственного экономического университета. – 2016. – Выпуск № 3 (99). – С. 41 – 47.
7. Weiss John Industrial Policy in High-Income Economies / John Weiss. – E15Initiative. Geneva: International Centre for Trade and Sustainable Development (ICTSD) and World Economic Forum, 2015. – 6 p.
8. United Nations Industrial Development Organization The Role of Industrial Development in the Achievement of the Millennium Development Goals / UNIDO // Proceedings of the Industrial Development Forum and Associated Round Tables, 2004. – 448 p.

REFERENCES

1. Westkämper, Engelbert (2014) Towards the Re-Industrialization of Europe. A Concept for Manufacturing for 2030. Springer-Verlag Berlin Heidelberg [in English].
2. Eurostat. – Retrived from: <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do> [in English].
3. Arseyenko, A., Petrushyna, T. (2014) SShA ta Ukrayina: stsensariyi deindustrializatsiyi [The USA and Ukraine: scenarios of deindustrialization]. Sotsiolohiya: teoriya, metody, marketynh. [Sociology: theory, methods, marketing]. [in Ukrainian].
4. Korovin, G. B. (2014) Teoreticheskie aspekty novoy industrializatsii Rossii [Theoretical aspects of new industrialization in Russia]. Sovremennye issledovaniya sotsial'nykh problem [Modern research of the social problems]. [in Russian].
5. Mazur, O. I. (2012) Reindustrializatsiya rossiyskoy ekonomiki kak uslovie rasshirennogo vosproizvodstva sovokupnogo rabotnika [Reindustrialization of Russian economy as a condition to provide expanded reproduction of total employee]. Izvestiya Sankt-Peterburgskogo universiteta ekonomiki i finansov [The news of the St. Petersburg University of Economics and Finance]. [in Russian].
6. Vorob'ev, V. P., Tikhomirov, N. N. (2016) Problemy perevoda ekonomiki Rossiyskoy Federatsii na shestoy tekhnologicheskoy ukklad minuya pyatyy: metodicheskie aspekty [Problems of the Russian economy's transition on the sixth technological way skipping the fifth: methodical aspects]. Izvestiya Sankt-Peterburgskogo gosudarstvennogo ekonomicheskogo universiteta [The news of the St. Petersburg University of Economics]. [in Russian].
7. Weiss, John (2015) Industrial Policy in High-Income Economies. E15Initiative. Geneva: International Centre for Trade and Sustainable Development (ICTSD) and World Economic Forum. [in English].
8. United Nations Industrial Development Organization (2004) The Role of Industrial Development in the Achievement of the Millennium Development Goals. Proceedings of the Industrial Development Forum and Associated Round Tables. [in English].